

De laatste liefde van mijn moeder

Martine Withofs kon met weinig tevreden zijn in het leven, al was dat niet helemaal haar eigen verdienste: ze had nooit veel gehad, dan gaat dat weinige ergens wenen. Hoe dan ook; zij kon, om maar iets te zeggen, oprecht gelukkig zijn met een teevee. Niets meer, niets minder,... een teevee! Misschien had dat te maken met haar geboortjaar, waarin het geloof in de televisie werd uitgeschreeuwd als een compagnon, een wapenbroeder in de kruistocht ter verbanning van de Belgische achterlijkheid en vulgariteit, als een hulpmiddel ter verspreiding van kennis en cultuur onder de oppervlakkige bierdrinkers en viswijven. Martine werd namelijk geboren in het jaar waarin de pot overheidsgeld werd gebruikt om met de televisie die hele simpele gemeenschap van boertige mosseleters eindelijk opgevoed, verheven en veredeld te krijgen. Zij zag het levenslicht in precies die herfst van 1953 waarin het Belgisch Nationaal Instituut voor Radio-Omroep de eerste televisiebeelden op zijn te beschaven bevolking losliet: het programma *Panora-*

ma met een uitzending over de Venetiaanse schilderkunst. Dat doet iets met een mens. Zoiets moet zijn sporen nalaten op het karakter.

En het is waar, weinig was Martine gedurende haar eerste negenentwintig levensjaren gelukkig geweest. Maar áls ze het was geweest, dan had de teevee daar dikwijls voor iets tussen gezeten.

Om te beginnen had ze snel geleerd tevreden te zijn met het simpele feit dat het televisietoestel functioneerde. Alleen nog maar dat, functioneren, zonder meer. Het vroeg dan inderdaad soms veel geduld en een stel goede benen om dat bakje aan de praat te krijgen. De kilometers die Martine alles bij elkaar heeft afgelegd terwijl ze met een antenne door de hele woonkamer liep op zoek naar een deftige ontvangst zijn niet gering en het hoeft dan ook niemand te verbazen dat zowel de overstap van antenne naar kabeltelevisie als de uitvinding van de afstandsbediening er later toe hebben bijgedragen dat Martine zich opeens om calorieën en spataders moest bekommeren. Of zoals haar huisarts het formuleerde net voor hij haar een sessie aerobics voorschreef: 'Wat niet beweegt is dood!'

Soms lag het probleem met de ontvangst niet aan de antenne of aan de mistige weersomstandigheden, maar moest ze gewoon het toestel een paar stevige dreunen geven om het opnieuw aan de praat te krijgen. Geen enkele handleiding die erover repte maar proefondervindelijk wist iedereen: met elektronica ging men best

om zoals men deed met onwillige kinderen. Al woei er in pedagogische kringen wel een andere wind die vooral door de onwillige kinderen zelf als verfrissend werd ervaren.

Pas helemaal geslaagd was Martines avond wanneer het volksverheffende televisietoestel probleemloos beelden uit de lucht plukte én de serie *Home Is Where My Children Cry* op het menu stond. Een gevoel dat alleen maar overtroffen kon worden wanneer Charlotte Goldrush, de tirannieke en achterbakse bitch uit deze 1438 afleveringen tellende kijkverslaving (een rol die met zo'n gemak werd vertolkt door Jane Wyman, in het ware leven overigens de ex van president Reagan, dat men gerust mocht spreken van een geval van doorgedreven typecasting),... wanneer die Charlotte Goldrush dus een nederlaag werd aangesmeerd, bij voorkeur door haar eigenste dochter, Emma Goldrush, die op haar beurt ook best sporen van karakterstoornis vertoonde. Als dat gebeurde beleefde Martine een topavond.

Staande aan haar strijkplank, geflankeerd door twee volle wasmanden (want zij streek alles, ook kousen, ja, zelfs onderbroeken, en hulde vervolgens alles in een wolk stijfjes uit de heilige spuitbus van het merk Remy) volgde zij de lotgevallen van de verdorven familie Channing en was zij gelukkig. Niet dat ze dan van haartop tot teentip doorweekt was van geluk zoals het werd voorgesteld in de reclamefilmpjes van Timotei haarshampoo, de endorfines stroomden om het zo te zeggen niet rijke-

lijk door haar bloedvaten, neen, het was eerder de tijdelijke afwezigheid van ongeluk die haar een gevoel van innerlijke vrede bezorgde.

In de jaren die ze eindelijk achter zich had gelaten was ze doorgaans al aan haar tweede mand strijk begonnen wanneer haar echtgenoot straalbezopen en nog steeds in zijn werkkledij binnen kwam gestrompeld, brallend: 'Zit gij nu weeral naar dat strontprogramma op teevee te kijken!'

Hoewel zij met deze echtelijke ongehoorzaamheid het risico op een pak slaag nam, antwoordde ze hem: 'Als gij heel de avond op café zit heb ik niets anders te doen dan naar strontprogramma's te kijken!'

Waarop hij weer, een man van het laatste woord ten slotte: 'Ik zit net op café om te vluchten voor die strontprogramma's van u, ge moet de feiten niet verdraaien.' Daarna vroeg hij waar zijn eten bleef en beval hij haar om zijn maaltijd zo snel mogelijk op te warmen, of hij zou nog weleens op het gedacht kunnen komen om die kijkkast van haar kapot te slaan.

Een aanhanger van de androcentrische levensvisie, duidelijk.

De jaren tachtig van de twintigste eeuw waren een zegen voor echtgenotes van om opgewarmd eten schreeuwende dronkenlappen, nu de markt overspoeld werd met magnetrons, een uitvinding uit de jaren dertig

doch recentelijk pas op punt gesteld voor huishoudelijk gemak. Wat eveneens hielp was de stilaan groeiende sociale aanvaardbaarheid van echtscheidingen. Martine zou haar hoop overigens op dat laatste moeten stellen, een magnetron was sowieso onbetaalbaar geweest voor een gezin waarin het budget compleet aan Romy Pils opging.

Maar nu was ze gelukkig, veel gelukkiger eigenlijk dan ze ooit met de hulp van *Home Is Where My Children Cry* was geweest, en ze nam er haar tijd voor om voluit te beseffen dát ze het was. Hier, in dit dorpje van tien vliengscheten groot, gelegen in het Zwarte Woud, waar ze op vakantie was, de eerste vakantie van haar met haar nieuwe man, Wannes, Impens Wannes, en het kind dat ze, samen met een paar kookpotten, een stofzuiger, een sofa en het eerder genoemde televisietoestel had overgehouden aan haar eerste huwelijk.

Het was stil in dit dorp. En hoewel ze weinig reden had om zich over te leveren aan een ontwakende nostalgische aard, deed deze stilte haar denken aan het straatje uit haar kinderjaren, een cul-de-sac, een straat die als een blindedarm was aangesloten op het wegennet en waarin nooit een wagen kwam. En toen de eerste wagen daar die straat in reed, het moest er ooit eens van komen, een Ford Consul was het, viel hij in panne, hetgeen de hele buurt besmette met een hardnekkige vorm

van vooruitgangspessimisme. Het wantrouwen tegenover de automechanica zou pas omslaan toen er zich in één en dezelfde zomer twee gevallen van een hartinfarct voordeden. De eerste patiënt, Germaine Naesens, werd met haar negentig kilogrammen op het bagagerek van een fiets gezet en naar het hospitaal gereden, waar ze nooit levend is aangekomen. Het tweede geval, Ludo Boesmans, werd met de ambulance opgehaald en zou nadien opnieuw zijn gewoonte hervatten om dagelijks vijftien Torpedo Natural-sigaren te paffen, om uiteindelijk tweeëndertig jaar, vier maanden en eenentwintig dagen na de chirurgische oprekking van zijn kransslagader vloekend te sterven aan de ongeneeslijke aandoening genaamd: ouderdom.

Deze herinnering ophalend vroeg Martine zich af hoeveel kelder een feit kon krijgen vooraleer het fictie werd. Vooraleer de vaak herhaalde overdrijvingen voor waarheid werden genomen, of liever, waarheid wérden. Maar de stilte die in dit Duitse gehucht hing was onomstotelijk de stilte uit haar kindertijd.

Ze keek naar de haar omringende velden, de zachte glooiingen, de bomen waarin de vogels vrolijk drukte maakten, de lucht die leek te zijn gekleurd met potlood nummer 161 uit een doos crayons van Caran d'Ache. Ze voelde de zon gezapig branden op haar armen, dacht daarbij nog niet aan huidkanker, nipte van haar kop koffie en was gelukkig, misschien wel op het hoogtepunt van haar leven.

Toen vroeg haar zoon Jimmy verveeld of ze nog lang zouden blijven zitten op dat terras en was Martine al over haar hoogtepunt heen.

‘Wat zou je ervan denken indien wij deze zomer eens op reis gingen’, had Wannes gevraagd en hij voegde er meteen aan toe: ‘Wij, met ons drietjes’, waarmee hij te kennen gaf ook Jimmy, tenslotte toch het kind van een ander, te willen dulden gedurende zijn schaarse vakantiedagen.

Uiteraard was Wannes liever een relatie begonnen met iemand zonder verleden, of dan alleszins toch met iemand zonder kinderen. Maar blijkbaar hadden vrouwen eerst een rothuwelijk nodig vooraleer ze in staat waren verliefd op hem te worden. Het omgekeerde was evenzeer juist: ook zijn amoureuze gevoelens bleken makkelijker moeders dan maagden als doelwit uit te kiezen. Hij kon zich daar niet tegen blijven verzetten. Wou hij niet eindigen als een treurige vrijgezel of een kloosterbroeder, dan had hij zich te verzoenen met zijn lot. En hij stortte zich in een affaire met Martine die al een kind op de teller had. Een geluk bij een ongeluk, want hij had evengoed kunnen vallen op een vrouw die

al meerdere kinderen op aarde had geperst.

Toen hij, op de leeftijd van zevenentwintig, zijn ouders inlichtte het huis eindelijk te verlaten, zij het schandelijk genoeg voor een reeds getrouwde vrouw, had zijn vader hem verrast: ‘Daar is helemaal geen schande aan, Wannes. De statistieken staan trouwens aan jouw kant; er worden meer nieuwe dan tweedehandse wagens in de prak gereden. Je hebt nu een vrouw die je niet moet roderen, ik wens je ’r alle geluk van de wereld mee.’

Stellen dat Martine meteen uitgelaten reageerde op het reisvoorstel zou overdreven zijn. Ze woonden nog maar samen sinds februari, op een appartement waarvoor ze een meer dan behoorlijke som huurwaarborg hadden neergeteld en dat ze als moderne mensen met tapisplain hadden bekleed. Voorlopig aten ze nog met z’n drieën aan een keukentafeltje waarop amper plaats was voor een spelbord scrabble, om de kosten te spreiden en niet meteen hun hele uitzet bij elkaar te kopen. Haar echtscheidingsprocedure moest ten andere nog voor de rechter worden gebracht en advocaten hadden nu eenmaal niet de reputatie goedkoop te zijn. Jimmy had de leeftijd waarop hij zijn kleren al in het pashok ontgroeide, zijn schooluitstapjes begonnen steeds grotere hap-pen uit het gezinsbudget te bijten en zijn steunzolen werden niet terugbetaald door het ziekenfonds. Goed, Martine en Wannes hadden een job, hetgeen geen evi-

dentie was in deze crisistijd. En ook al waren het geen droomjobs, het waren toch jobs. En boden die geen droominkomens, het waren niettemin inkomens. Maar toch, toch. Men moest waakzaam blijven. Bergafwaarts ging het altijd sneller dan bergop. Van vandaag op morgen kon je jouw ontslagbrief krijgen, zomaar, zonder nader commentaar, en soms zelfs zonder dank voor bewezen diensten. Je hoorde niets anders en de vakbonden hadden er het kijken naar. Her en der kwamen de communisten weer uit hun doofpotten gekropen; dat was niet bepaald omdat het goed ging met de economie. Het land slikte om en bij de tweehonderd ontslagen per dag, bij staalreus Cockeril-Sambre dreigde men met achtduizend afdankingen in één welgemikte klap, het patronaat blafte dat er lonen moesten worden ingeleverd en harder gewerkt door minder volk, de index werd opgeheven... Was het dan geen decadente uitspatting om in dit moeilijke tijdsgewricht op reis te gaan?

Jimmy had zich onlangs nog een hond gevraagd, met een smekende blik die hij had afgekeken van de dagelijkse Ethiopiër in het zevenuurjournaal en het gebruik van de woorden *toe* en *alstublieft*. Nu zijn moeder iemand gevonden had die ze graag zag en zij eindelijk ook zelf eens door iemand anders dan haar zoon geknuffeld werd, had de kleine Jimmy een nieuwe bron van affectie aan te boren. Moederliefde, ze zou niet helemaal vervangbaar zijn volgens Freuds adepten, maar een hond

kon toch veel van het vuilste psychologische herstelwerk opknappen. ‘Een appartement is geen plaats voor een hond’, had Martine botweg gezegd en daar kon niemand haar ongelijk in geven. De waarheid was dat zij de kostprijs van de hondenbrokken en een leiband veel te hoog vond. Ter compromis kreeg Jimmy een goudvis die, tot er weer voldoende financiële reserve was aangelegd om een aquarium te kopen, zijn rondjes had te zwemmen in een afgewassen mosterdpot.

Alsof een appartement wel de plaats was voor een goudvis!

‘Het is een ondankbaar kind!’, vond Wannes. ‘Je ziet dat het niet van mij is!’

Martine was op het budgettaire vlak het slachtoffer van haar opvoeding. Haar ouders waren, typisch voor die generatie, als vrekkige pinnen uit de oorlog gekropen. Elke frank moest tien keer worden omgedraaid vooraleer hij werd uitgegeven. Haar vader keek altijd naar de grond als hij over straat liep, de enige manier om geld te vinden én een goede tactiek om de vriendenkring klein te houden. Geen stuiver was hem te min om er zich niet voor te willen bukken, ondanks zijn slechte rug. Als de beenhouwer tijdens het afwegen van een bestelling vroeg of het een paar grammetjes meer mochten zijn, dan antwoordde Martines vader zerp: ‘Als het voor de prijs van een paar grammetjes minder is wel, ja!’ Aangezien ze een kelder hadden wensten ze niet als iedereen

mee op te gaan in de naoorlogse consumptiegekte door zich een koelkast aan te schaffen. Waarom zouden ze? Een koelkast, dat verzwaarde de elektriciteitsfactuur verdorie met 590 kWh extra, een vijfde van het totale verbruik. Dus neen, dank u. Toiletpapier kwam er pas haar ouderlijk huis in toen haar vader zijn krantenabonnement uit zuinigheid had opgezegd ('Het is toch alle dagen hetzelfde nieuws en onbetrouwbaar bovendien!') en de gratis reclameblaadjes werden gedrukt op iets te glad papier, met veel te vette inkt. Niets van voedsel werd weggesmeten, aardappelen werden gegeten in de schil. Het brood mocht donzig staan van de schimmel, het moest en zou worden opgegeten. Als roquefort de tafels van de rijken sierde, wat zouden de gewone mensen dan hun neus optrekken voor een sneetje beschimmelde tarwe? Zure melk werd verwerkt in een gerecht dat extremistische christenen traditioneel op Goede Vrijdag aten, uit solidariteit met het leed van hun Heer.

Wie in zo'n gezin was grootgebracht moest daar wel iets aan overhouden. Vroeg je Martine wat het belangrijkste artefact was van de huisvrouw, dan zou zij hebben gegokt op de schaar, waarmee je een hele hoop kortingsbonnen uit bladen kon knippen. Schoendozen vol kortingsbonnen bezat ze, die ze bewaarde in de kast waar ook de koekjestrommel vol mantelknopen zat. Ze kon hamsteren voor wel duizend winterslappen, wist precies waar de bloemkool een centiem goedkoper stond en was bereid voor een winkel vijftien kilometer

om te fietsen als ze zich daarmee een habbekrats profijt kon doen.

Genetische erflast alleen kon Martines spaarzucht niet verklaren, en het leidt geen twijfel dat deze karaktertrek tot volle wasdom kon komen doordat zij tien jaar lang haar loon had moeten beschermen tegen de onlesbare dorst van haar ex. Om haar kind en zichzelf gekleed te krijgen, om iedereen in huis van de ondervoeding te redden en om de huisbaas koest te houden zat er niets anders voor haar op dan her en der geld te verstoppen en op te potten, te beknibbelen telkens wanneer de mogelijkheid zich voordeed. Want alles wat haar ex aan cash te pakken kreeg droeg hij meteen naar het café, alwaar hij als een grote heer gul trakteerde en zich trakteren liet, waar hij biljartte tot het keukrijt was opgebruikt en kaartte tot hij de azen dubbel zag. Het was dweilen met de kraan open, dat wist Martine. Haar zoon had meer lap dan broek om zijn beensprietjes gedragen.

Maar goed, dat was nu, grote zucht, verleden tijd. Het was voor het eerst in lange tijd dat Martine boodschappen deed en onderwijl geen last van maagzuur kreeg. Er lag geld in het laatje, geen fortuin, een appeltje voor een kleine dorst, en nu vroeg haar nieuwe vlam al meteen om het op te maken aan een reis.

Nou moe.

En welke reisbestemming had Wannes dan in gedachten?

Het was het tijdperk waarin alle zichzelf respecterende gezinnen hun vakanties doorbrachten op Spaans grondgebied. Geholpen door het feit dat Francisco Paulino Hermenegildo Teódula Franco y Bahamonde Salgado Pardo, beter gekend als kortaf Franco, het leven had gelaten en de Spaanse natie nog tijdens het rottingsproces van deze fascistische dictator werd omgevormd tot een democratisch koninkrijk, leerde heel Europa vlot met peseta's betalen en vloog 's zomers de ene charter na de andere naar het land van de stervende stier. Fatsoenlijke huishoudens verteerden hun vakantiepremie op Tenerife, Mallorca, Ibiza of een willekeurige badplaats gelegen tussen de Costa Brava en de Costa del Sol. Wie zijn wereld kende dronk zich daar minstens één keer een bonkende hoofdpijn van de sangria bij elkaar, bracht zijn hele kennissenkring van zijn reis op de hoogte via prentkaarten waarop een school blote tie-